

DRŽAVNI ARHIV
Arhivski odsjek za
istoriju radničkog
pokreta Podgorica

Žena... nosilac društvenog razvoja u socijalizmu

IZLOŽBA DOKUMENATA I FOTOGRAFIJA

*Autor:
Biljana
Drašković*

Podgorica, 27. maj 2024.
KIC „Budo Tomović“

ŽENA... NOSILAC DRUŠTVENOG RAZVOJA U SOCIJALIZMU

Izdavač
Državni arhiv Crne Gore

Za izdavača
Danilo Mrvaljević

Organizator izložbe
Arhivski odsjek za istoriju radničkog pokreta Podgorica

Autor
Biljana Drašković

Saradnici
Tamara Radonjić
Tamara Šušić
Mirjana Pejanović
Vasiljka Radović
Milena Rakonjac
Gordana Rajković

Dizajn
DPC Podgorica

Štampa: Pro File Podgorica

Tiraž
150

CIP - Katalogizacija u publikaciji
Nacionalna biblioteka Crne Gore, Cetinje

ISBN 978-9940-588-49-6
COBISS.CG-ID 28802052

Žena... nosilac društvenog razvoja u socijalizmu

IZLOŽBA DOKUMENATA I FOTOGRAFIJA

Autor: Biljana Drašković

Podgorica, 27. maj 2024.
KIC „Budo Tomović“

ЖЕНЕ НАРОДНИ ХЕРОЈИ

У првом реду: Би-
на Врбица, Јелена
Бетновић и Вукица Ми-
тровић. Други ред:
Љубица Поповић, Је-
лица Машковић и
Милица Вучинић. Ву-
кица Мићуновић (ли-
јево) и Добрила Ој-
данић (десно).

Marija Mitrović, prva predsjednica Pokrajinskog odbora AFŽ-a za Crnu Goru i Boku, Ljubica Kovačević, predsjedavala na prvom kongresu AFŽ-a u Kolašinu, Stanojka Kruščić, Član Politodjela 4. proleterske crnogorske brigade

„Drugarice, naša Partija je stari poznanik sa Vama ženama. Upoznali smo se u teškom poslu, u borbi protivu zajedničkog neprijatelja u bivšoj Jugoslaviji, u borbi protiv neprijatelja koji je progonio sve što je napredno i narodno...“

„Na poziv naše Partije u sveti oružani boj vi ste se žene među prvima odazvale. Smjelo ste stupile u prve borbene redove sa Vašim drugovima muškarcima protivu gadnih fašističkih osvajača i domaćih izdajnika...“
„Vi ste mnogo doprinijele Narodnooslobodilačkoj borbi, bez učešća žena nije osvojen ni jedan bunker, nijedno selo, nijedan grad. Bez Vas se ne može pisati naša istorija - istorija naše slave i naših pobjeda...“

(OBRAĆANJE BLAŽA JOVANOVIĆA NA PRVOM KONGRESU AFŽ-A CRNE GORE I BOKE U KOLAŠINU, 1943. GODINE)

Predgovor

„Obećavamo ti družo Tito, da ćemo u ovogodišnjoj kampanji protiv nepismenosti ispuniti zadatak koji je postavio naš plan, tj. opismeniti sve žene do 50 godina starosti;

obavezujemo se da ćemo svu djecu koja su prispjela upisati u škole;

obavezujemo se da nećemo žaliti truda da se osposobimo za rukovođenje privredom, kako bi na mnogim poslovima zamijenile svoje drugove;

obećavamo da ćemo udvostručiti dobrovoljne radne sate na izgradnji grada koji nosi Tvoje ime, kao i pruge Nikšić Titograd;

Radićemo kao da ćemo sto ili pet stotina godina živjeti u miru, a spremaćemo se i spremi našu djecu kao da ćemo sutra ratovati, onako kako nas Ti učiš“.

Tekst iz pozdravnog telegrama upućenog Josipu Brozu Titu sa Konferencije AFŽ-a Crne Gore održane oktobra 1947. godine

Emancipacija žena i njihova ravnopravnost u novoj socijalističkoj državi poslije Drugog svjetskog rata predstavlja jednu od tekovina Narodnooslobodilačke borbe. Prvi konkretan korak u emancipaciji žena nakon rata bilo je njihovo političko, ekonomsko, socijalno i kulturno izjednačavanje kao nastavak revolucionarne borbe. Svi Ustavi socijalističkog društvenog uređenja definišu porodicu kao osnovnu ćeliju društva, a ženu kao biće koje je ekonomski, politički i društveno ravnopravno sa muškarcem. Prava žena i njihova emancipacija našli su svoje mjesto u programu Narodnog fronta, političke koalicije sa kojom se Komunistička partija pojavila na prvim poslijeratnim izborima. U političkom programu Narodnog fronta na izborima jednakost žena se ističe kao jedan od programskih zadataka kao i uključivanje žena u sve segmente društvenog i političkog života.

Antifašistički front žena je zamišljen kao masovna organizacija žena i patriotkinja koja radi na mobilizaciji žena za izgradnju socijalizma, njihovom uključivanju u organe narodne vlasti i obrazovanje u duhu socijalizma. Centralni organ AFŽ-a u Crnoj Gori je Glavni odbor koji je usmjeravao i kontrolisao rad gradskih i sreskih odbora AFŽ-a. Početkom pedesetih godina (1953. godine na IV kongresu AFŽ-a Jugoslavije) rad sa ženama prelazi u nadležnost Socijalističkog saveza radnog naroda Crne Gore u čijem sastavu postoje „ženska društva“. Glavni razlog

za ukidanje ove organizacije bio je da su žene uspostavljanjem nove vlasti ostvarile svoja prava i da nema više potrebe da se izdvajaju ženski politički interesi.

Svoj rad i djelovanje poslije rata Organizacija je usmjerila na organizovanje niza stručnih kurseva koji su olakšavali ženama zapošljavanje i ekonomsko oslobođenje. Zbog velike nepismenosti organizuju se „usmene novine“ odnosno usmenim izlaganjima o raznim temama žene se uzdižu i emancipuju. Pri lokalnim organizacijama AFŽ-a organizuju se kursevi za podizanje djece, domaćički, za krojačice ili slična zanimanja. Aktivnosti koje treba da dovedu do unapređenja društvenog položaja žene u velikoj mjeri su opterećene ostacima patrijarhalno-plemenskih običaja koji su položaj žene definisali isključivo kroz njene aktivnosti u porodici. O društvenoj ulozi i položaju žene u Crnoj Gori slikovito govore podaci o pismenosti. Među ženskom populacijom bilo je dvostruko više nepismenih nego među muškarcima. U nekim sredinama nepismenost je iznosila skoro 90%, a samo je u primorskim opštinama broj nepismenih žena bio ispod 50%.

Šezdesetih godina prošlog vijeka mijenja se naziv organizacije u Savez ženskih društava Crne Gore, a nešto kasnije postoji kao Konferencija za društvenu aktivnost žena Crne Gore. U 1975. godini ima naziv

Konferencija za pitanja društvenog položaja žena sve do 1990. godine kada izlazi iz okrilja SSRN Crne Gore i postaje samostalni subjekt društvenog organizovanja koji dobija naziv Organizacija žena Crne Gore. To je period nezadovoljstva žena zbog izrazite dominacije političkih sukoba stranačkih opredeljenja, stečajeva u radnim organizacijama, otkaza, neizvjesnosti. Sve se to obušilo na porodice i djecu, na žene koje su majke po zanimanju svakodnevno suočene sa egzistencijom.

U socijalističkoj državi žena nema samo obavezu da bude majka i domaćica već se prepoznaje i u ulogama koje su nekada bile namijenjene muškarcima, kao uzoran radnik i ravnopravan član socijalističkog društva. U socijalističkom društvu, žena se prvi put oslobađa ograničenja tradicionalnog crnogorskog društva i makar formalno postaje ravnopravan i uvažen član zajednice. Položaj žene u Crnoj Gori je za samo nekoliko godina unaprijeđen mnogo više nego decenijama unazad.

Povećanje broja članova Partije koje se dogodilo početkom pedesetih je proporcionalno povećavalo i učešće žena u članstvu. Takva proporcija je izostala u slučaju raspodjele najznačajnijih partijskih funkcija. Među članovima Vlade Crne Gore nije bilo žena a one se ne nalaze ni na istaknutim mjestima u partijskom vrhu ili na čelu masovnih organizacija.

U samoupravnom društvu čovjek postaje subjekt jer je uključen u odlučivanje o svim stvarima društvenog života, te tako odlučuje o ulozi roditelja, planiranju svoje porodice što je jedno od osnovnih ljudskih prava. Međutim, ženama se otvara pitanje ravnopravnosti u smislu svih opterećenja koja kao zaposlena majka i supruga ima u porodici i domaćinstvu. Postaje svjesna da joj jedino ekonomska nezavisnost omogućava ravnopravnost i da ako to nije dovedena je u podređen položaj. Ona ostvaruje ogroman napredak u obrazovanju, zapošljavanju i uključivanju u društvene procese ali je činjenica da ne uspijeva napraviti potpuni otklon od tradicionalne podjele na ženska i muška bića. Moralo se radikalno prekinuti sa stotinama godina nagomilanih patrijarhalnih odnosa, običaja i normi koje se zadržavaju dugo te i danas važe pojedina patrijarhalna shvatanja porodice. Žena i danas prioritetno treba da rađa sinove, posebno na selu, da rađa puno djece dok ne ostvari muški porod. Ženska djeca još uvijek sramežljivo traže pripadajući dio nasljedstva.

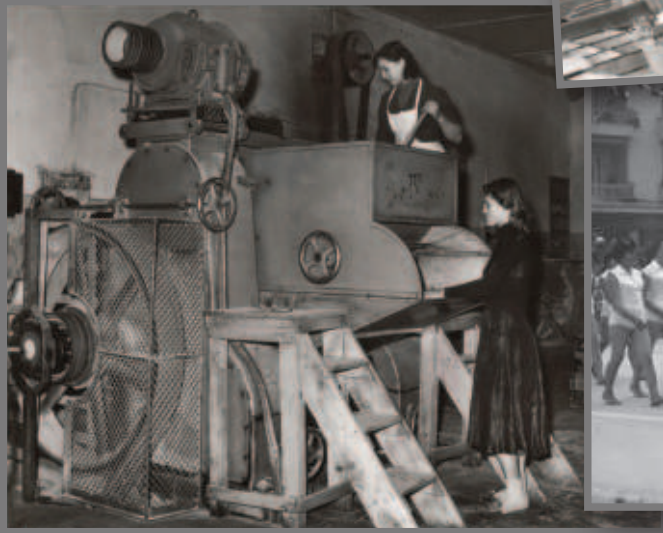
U procesu oslobođenja čovjeka u savremenom društvu poseban značaj ima oslobođenje ličnosti žene. To je dug proces kojim se mijenja karakter njenog položaja u društvu i porodici. Oslobođenje žene je zadatak i cilj socijalističkog društva u kojem poštovanje rada i dostojanstva svakog pojedinca postaje uslov za progres cijele zajednice. U saopštenju sa proširene sjednice RK SSRN kažu da su veoma malo pri-

sutne u javnom i političkom životu, a imale bi šta i reći i uraditi. One koje hoće, mogu i umiju treba da dobiju šansu, a one će ocijeniti najbolje koji posao i do kojeg nivoa mogu sa uspjehom obavljati, a domovinu i narod umiju jednako snažno i voljeti i braniti.

Žene se nikad nijesu predale u borbi za ostvarivanje svojih prava. Borile su se i danas se bore za bolje društvo, za svijet mira, za osnovno blagostanje za sve ljude. Za društvo u kojem će se čuti i uvažavati njihovi glasovi. Na tom putu su shvatile da ne teže ravnopravnosti sa muškarcima već da svi budemo jednaki kao ljudska bića. Sa jednakim pravima na slobodu i život.

Izložba „Žena...nosilac društvenog razvoja u socijalizmu“ nastala je u Arhivskom odsjeku za istoriju radničkog pokreta Podgorica, odsjeka u sastavu Državnog arhiva. Još dok je postojao Arhiv za radnički pokret Crne Gore kao specijalni Arhiv pri Istorijskom institutu SRCG, imao je zadatak da prikuplja i čuva građu društveno političkih organizacija. Preuzeo je arhivsku građu Republičke konferencije Socijalističkog saveza radnog naroda Crne Gore u čijim okvirima postoji Antifašistički front žena odnosno Konferencija za društvenu aktivnost žena Crne Gore među drugim društveno političkim organizacijama. Koristeći i dokumenta Centralnog komiteta Saveza komunista Crne Gore, štampu koja je izlazila u toku Drugog svjetskog rata, izdvojili smo dokumenta od osnivanja Antifašističkog fronta žena 1943. godine do 1990. godine kada se izdvaja iz Socijalističkog saveza radnog naroda i kroz sprovedenu transformaciju nastavlja svoj put samostalno. Dokumenta su upotpunjena novinskim člancima iz dnevnih listova „Pobjede“, Titogradske tribine“, „Univezitet-ske riječi“ i fotografijama koje prate arhivsku građu fonda SSRN CG. U štampanim medijima aktuelizovane su ženske teme sa radnih akcija, iz fabrika, kancelarija, modnih revija te smo sve poredali hronološki. Pratile smo participaciju žena u javnom životu, politici, zdravstvenoj i socijalnoj zaštiti, njihove težnje i stremljenja, važne pobjede i uspjehe na svim poljima te zaključile kako je njen privatni život odnosno porodica presudno uticala na izbore koje je pravila i status koji je zauzela u društvu.

Iako je urađeno puno izložbi, napisano mnogo knjiga i članaka koje prate sličnu priču o ženama, smatrali smo da i naš Odsjek može ponuditi dokumenta koja su svjedočanstvo borbe, nadahnuća, hrabrosti u izazovnim godinama ovog perioda, zalaganja za bolji život, ali i velikom napretku žene u svakom segmentu društvenog života naše države. Žene su se uključile u moderne društvene tokove rušeći mnoge predrasude i tradicionalizam naše sredine, ali su mnoge na tom putu i odustajale, zadržavajući niže mjesto i poslove u porodici. Ravnopravnost su izborile radeći na obrazovanju i hrabrosti znajući da je to jedini put za ekonomsku samostalnost.

UPITNIK PROSVJETNIM RADNICIMA

- Da li u vašoj školi svi učenici završavaju osnovnu srednu O.Š. Ne završavaju
- Da li školovanje prekidaju više muška ili ženska djeca Ne bi se moglo konstatovati da nekako gdje više prekidaju školovanje. Odnos je razmjerni.
- Iz kakvih porodica potiču djeca koja ne završavaju osnovnu školu Ne kulturne i društvene sredine.
- Šta su po vašem mišljenju uzroci ovakvih pojava U najmanje slučajeva mentalne bolesti, a u većini slučajeva socijalne, a koje su posljedica socijalne situacije.
- Šta u tom smislu preduzima škola i prosvjetni organi Ne preduzimaju se efikasne mjere.
- Kakav je odnos subjektivnih snaga prema ovom problemu (Socijalističkog saveza, Saveza omladine, Konferencije za društvenu aktivnost žena i dr.) Ovaj problem nije u dovoljnoj mjeri u centru pažnje subjektivnih snaga.
- Koje i kakve oblike obrazovanja mislite da bi bilo korisno organizovati u vašoj sredini Korisno obrazovanje. Na prvu mjestu treba odvesti pažnju na mentalne probleme djece.

Mjesto,
Pisama, 11. II 1956. g.

Potpis,

Marko Banović, prof.
I osnovne škole

UPITNIK PROSVJETNIM RADNICIMA

- Da li u vašoj školi svi učenici završavaju osnovnu srednu O.Š. Ne
- Da li školovanje prekidaju više muška ili ženska djeca Više ženska
- Iz kakvih porodica potiču djeca koja ne završavaju osnovnu školu Radničke i intelektualne
- Šta su po vašem mišljenju uzroci ovakvih pojava Socijalne i kulturne
- Šta u tom smislu preduzima škola i prosvjetni organi Preduzimaju se mjere u skladu sa mogućnostima i potrebama
- Kakav je odnos subjektivnih snaga prema ovom problemu (Socijalističkog saveza, Saveza omladine, Konferencije za društvenu aktivnost žena i dr.) Nestalo se zainteresovanja. Nije u centru pažnje subjektivnih snaga.
- Koje i kakve oblike obrazovanja mislite da bi bilo korisno organizovati u vašoj sredini Radničko-kulturno obrazovanje u skladu sa potrebama i mogućnostima.

Mjesto,

Marko Banović

Potpis,

Marko Banović

PANO 1

1. „Naša žena“, list Antifašističkog fronta žena Crne Gore i Boke, br. 1, april 1944. godine
Fond: Štampa koja je izlazila u toku II svjetskog rata, E-32, kut. 10
2. „Naša žena“, list Antifašističkog fronta žena Crne Gore i Boke, br. 2, jul 1944. godine
Fond: Štampa koja je izlazila u toku II svjetskog rata, E-32, kut. 10
3. „Naša žena“, list Antifašističkog fronta žena Crne Gore i Boke, br. 6-7, april-maj 1945. godine
Fond: Štampa koja je izlazila u toku II svjetskog rata, E-32, kut. 10
4. Proglas Inicijativnog odbora Antifašističkog fronta žena za Crnu Goru i Boku u kojem se pozivaju žene u Narodni front bilo sa puškom u ruci bilo u pozadini, oktobar 1943. godine, VII1-1(43), kut. 23
Fond: Zbirka NOB-a, 1941/45. godina
5. Rezolucija Prvog kongresa AFŽ-a za Crnu Goru i Boku, u kojoj se traži omasovljavanje organizacije AFŽ-a i veća pomoć ZAVNO-u Crne Gore i Boke u izgradnji narodne vlasti, Kolašin, 5. decembar 1943. godine, VII1-3(43), kut. 23
Fond: Zbirka NOB-a, 1941/45. godina

PANO 2

1. Direktivno pismo Aleksandra Rankovića upućeno Pokrajinskom komitetu KP Crne Gore o načinima pružanja podrške ženama i usmjeravanju njihovih snaga, 1945. godina.
Fond: RK SSRN Crne Gore
2. Materijal sa Konferencije Antifašističkog fronta žena Crne Gore, održane 12-13. decembra 1947. godine na Cetinju.
Fond: RK SSRN Crne Gore
3. „Pobjeda“, organ Narodnog fronta Crne Gore, izvještava o održanoj Konferenciji žena Crne Gore na Cetinju na kojoj je razrađivan petogodišnji plan razvoja Crne Gore i upućen pozdravni telegram drugu Titu, br. 73, 14. oktobar 1947. godine.
4. „Pobjeda“, u tekstu govori o akcijama žena ovoga kraja u opismenjavanju, organizovanju kulturnih priredbi, prikupljanju dobrovoljnih priloga, pomoći siromašnim porodicama u obradi zemlje, tucanju šodera.. ali i o nedovoljnoj sveobuhvatnosti žena, decembar 1947. godine.
5. Knjiga prihoda i rashoda organizacije AFŽ-a Crne Gore, 1945/46. godina.
Fond: RK SSRN Crne Gore

PANO 3

1. Glavni odbor AFŽ-a za Crnu Goru i Boku, Cetinje, obavještava sreske i gradske odbore o budućim izborima i načinu njihovog sprovođenja, maj 1947. godine.
Fond: RK SSRN Crne Gore
2. Sreski odbor AFŽ-a Bijelo Polje traži od Glavnog odbora AFŽ-a Crne Gore angažovanje profesionalki za rad u administraciji, april 1947. godine.

Fond: RK SSRN Crne Gore

3. Glavni odbor AFŽ-a za Crnu Goru obavještava Ministarstvo prosvjete NRCG da je spremno da preuzme patronat nad dječijim domom „Mladost“ u Bijeloj, april 1947. godine.
Fond: RK SSRN Crne Gore
4. Fotografija sa održane Konferencije žena Crne Gore
Fond: RK SSRN Crne Gore
5. „Pobjeda“ u tekstu govori o održanoj Konferenciji AFŽ-a kotorskog sreza na kojoj je izabrano rukovodstvo Izvršnog odbora, 1947. godina
6. Rad organizacije AFŽ-a Jugoslavije od Prvog Plenuma do Prvog kongresa
Fond: RK SSRN CG

PANO 4

1. Fotografija: Radnice „Duvanskog kombinata“ pedesetih godina.
Fond: RK SSRN Crne Gore
2. Aktivnosti Odbora za pripremu spomen knjige o ženama, jun 1953. godine
Fond: RK SSRN
3. Predlog Glavnog odbora AFŽ-a Crne Gore upućen Savjetu za prosvjetu i kulturu o otvaranju dvogodišnje škole domaćinstva u Kotoru u rangru srednje škole, decembar 1952. godine.
Fond: RK SSRN Crne Gore
4. „Pobjeda“ januar 1952. godine. Tekst koji u susret izborima za odbornike i poslanike Skupštine Crne Gore sugerise izbor većeg broja neposrednih proizvođača, omladine a naročito žena u predstavničkim tijelima.
5. Fotografija: Traktoristkinja, pedesete godine.
Fond: RK SSRN Crne Gore
6. Protest žena Crne Gore upućen predsjedniku Generalne skupštine organizacije UN-a povodom odluke da se grad Trst preda Italiji, 1953. godina.
Fond: RK SSRN Crne Gore

PANO 5

1. Državni arhiv NR Crne Gore obavještava Glavni odbor AFŽ-a da su dužni izraditi kartoteku i pružiti podatke o njoj, septembar 1953. godine.
Fond: RK SSRN Crne Gore
2. „Pobjeda“, 1952. godina. Tekst „Žene grada i sreza titogradskog u posjeti Blažu Jovanoviću“ govori o posjeti žena Predsjedniku Vlade NRCG Blažu Jovanoviću kada su mu čestitale veliko priznanje, Orden narodnog heroja.
3. Glavni odbor AFŽ-a Crne Gore izvještava sve sreske organizacije da priđu reorganizaciji AFŽ-a i stvaranju Saveza ženskih društava, oktobar 1953. godine.
Fond: RK SSRN Crne Gore
4. Sreski odbor AFŽ-a Cetinje obavještava Glavni odbor AFŽ-a o preduzetim aktivnostima na obezbjeđivanju uslova za rad domaćičkih tečajeva, 1953. godina.
Fond: RK SSRN Crne Gore

5. Sreska sekcija AFŽ-a Bar izvještava o otvaranju Republičkog centra za prosvjećivanje žena Crne Gore, april 1953. godine.
Fond: RK SSRN Crne Gore
6. Narodni odbor opštine Cetinje odobrava ustupanje stambene zgrade, vlasništvo Glavnog odbora AFŽ-a Crne Gore, Udruženju žena grada Cetinja, novembar 1953. godine.
Fond: RK SSRN Crne Gore
7. Zapisnik sa sastanka Izvršnog odbora AFŽ-a Crne Gore na kojem su se razmatrala pitanja reorganizacije AFŽ-a i proslave godišnjice Prvog kongresa AFŽ-a Crne Gore, oktobar 1953. godine.
Fond: RK SSRN Crne Gore
8. „Pobjeda“, april 1953. godine. Tekst „Ponovo predložena za pohvalu“ donosi priču o istaknutoj i vrijednoj članici SSRN Cetinje, Veliki Martinović, koja je tri puta proglašavana za udarnicu.
9. Zdravstveni tečaj u Cetinju, fotografija iz fonda RK SSRN CG.

PANO 6

1. Savez ženskih društava Jugoslavije traži od Glavnog odbora AFŽ-a Crne Gore podatke o ženama koje bi išle na specijalizaciju u inostranstvo, januar 1956. godine.
Fond: RK SSRN Crne Gore
2. Savez ženskih društava Jugoslavije obavještava Glavni odbor AFŽ-a Crne Gore o zaključcima sa sastanka Sekretarijata i zadacima koje treba ostvariti povodom održavanja savjetovanja o školskim kuhinjama, oktobar 1953. godine.
Fond: RK SSRN Crne Gore
3. Fotografija: Opismenjavanje, Gusinje, pedesete godine.
Fond: RK SSRN Crne Gore
4. Fotografija: Radnice fabrike obuće na Cetinju.
Fond: RK SSRN Crne Gore, oktobar 1953. godine.
5. Antifašistički front žena Jugoslavije traži od Glavnog odbora AFŽ-a Crne Gore dostavlja spisak delegata iz Crne Gore na Četvrtom kongresu žena Jugoslavije, septembar 1953. godine.
Fond: RK SSRN Crne Gore
6. Podaci iz sprovedene ankete o predškolskim ustanovama u Crnoj Gori, broju djece, vaspitačima.. , decembar 1953. godine.
Fond: RK SSRN Crne Gore
7. „Pobjeda“, oktobar 1952. godine donosi tekst o pripremama AFŽ-a Crne Gore za Plenum Centralnog odbora AFŽ-a Jugoslavije na kojem će se razrađivati tema prosvjećivanja žena - domaćica.

PANO 7

1. „Pobjeda“, mart 1959. godine u tekstu prenosi izlaganje Dobrile Ojdanić, predsjednice Gl. odbora SŽD Crne Gore, na Plenumu Glavnog odbora SSRN Crne Gore u kojem ističe veliko učešće žena u svim aktivnostima ove organizacije.

2. Socijalistički savez radnog naroda Jugoslavije obavještava Glavni odbor Saveza ženskih društava Crne Gore o organizovanju savjetovanja u vezi priprema za parlamentarne izbore, oktobar 1957. godine.
Fond: RK SSRN Crne Gore
3. Fotografije žena na radnim mjestima u listu „Titogradska tribina“, 1960. godina.
4. Savez ženskih društava Crne Gore poziva sve organizacije žena da prisustvuju sastanku Upravnog odbora Saveza ženskih društava kada će se razraditi zadaci Saveza u vezi predstojećeg Plenuma SSRN Jugoslavije, maj 1957. godine.
Fond: RK SSRN Crne Gore
5. Zapisnik sa savjetovanja pri Glavnom odboru SSRN Crne Gore kada su razrađene odluke Plenuma SSRN Jugoslavije. Prisustvuju predstavnici Izvršnog vijeća, Savjeta za prosvjetu, Savjeta za narodno zdravlje... , maj 1957. godine.
Fond: RK SSRN Crne Gore

PANO 8

1. Podaci o školovanju ženske omladine u Crnoj Gori, zastupljenosti žena u školskim odborima, nastavi, na studijama...
Fond: RK SSRN Crne Gore
2. Prikupljeni podaci Saveza ženskih društava Crne Gore dobijeni od opštinskih društava vezano za broj žena, kvalifikacije, obučavanje kroz razne kurseve, maj 1957. godine.
Fond: RK SSRN Crne Gore
3. Glavni odbor Saveza ženskih društava Crne Gore dostavlja Centralnom odboru SŽD Jugoslavije podatke o ženama na rukovodećim radnim mjestima, jun 1958. godine.
Fond: RK SSRN Crne Gore
4. Prikupljeni podaci kroz sprovedene ankete o radnim ženama sa malom djecom, kvalifikacijama, primanjima, udaljenosti od posla
5. „Titogradska tribina“ od marta 1960. godine prenosi sva događanja povodom proslave Dana žena

PANO 9

1. Pisanje štampe i drugih medija u Crnoj Gori o problemima žena, januar 1957. godine.
Fond: RK SSRN Crne Gore
2. Zapisnik sa sastanka Skupštine Saveza ženskih društava povodom petnaestogodišnjice osnivanja AFŽ-a Crne Gore, oktobar 1958. godine.
Fond: RK SSRN Crne Gore
3. Zasijedanje Prvog kongresa Skupštine Saveza ženskih društava Crne Gore povodom proslave 15 godina osnivanja AFŽ-a.
Fond: RK SSRN Crne Gore
4. Trgovinska komora Crne Gore obavještava Glavni odbor Socijalističkog saveza radnog naroda CG o preduzetim aktivnostima kako bi se pod-

spješilo zapošljavanje žena u trgovini, septembar 1961. godine.

Fond: RK SSRN Crne Gore

5. „Pobjeda“ oktobar 1960. godine, govori o velikom broju žena koje su završile tečajeve domaćinstva a dugo vremena čekaju na zaposlenje.

PANO 10

1. Sprovedena Anketa o radu „Društva žena“ u Mojkovcu.
Fond: RK SSRN Crne Gore
2. Društvo žena iz Tivta „Savremena žena“ dostavlja podatke o članstvu i radu društva Savezu ženskih društava Crne Gore, jul 1958. godine.
Fond: RK SSRN Crne Gore
3. Drštvo žena iz Bara „Naš dom“ dostavlja podatke o formiranju i radu društva Savezu ženskih društava Crne Gore, mart 1958. godine.
Fond: RK SSRN Crne Gore
4. 4. Glavni odbor Saveza ženskih društava Crne Gore obavještava štampariju „Obod“ Cetinje i Grafički zavod Titograd da će list „Naša žena“ organa SŽD CG od 1. marta izlaziti jednom mjesečno, februar 1958. godine.
Fond: RK SSRN Crne Gore
5. Žensko društvo iz Nikšića obavještava Glavni odbor SŽD Crne Gore o osnivanju društva pod imenom „Napredno domaćinstvo“, oktobar 1958. godine.
Fond: RK SSRN Crne Gore
6. Fotografija: Žene na radnoj akciji, pedesetih godina.
Fond: RK SSRN CG
7. Zapisnik sa satanka Sekretarijata Glavnog odbora Saveza ženskih društava na kojem je za predsjednicu odbora izabrana Bosa Đurović, maj 1958. godine.
Fond: RK SSRN Crne Gore

PANO 11

1. Odluke Plenuma Saveza ženskih društava Crne Gore na kojem se daju smjernice za dalji rad udruženja žena, 29.05.1958. godine, dok. br. 52
Fond: RKSSRN CG
2. Stenografske bilješke sa sastanka Upravnog odbora Saveza ženskih društava Crne Gore na kojem su razrađena pitanja priprema za izbore, proslave 8. marta, stvaranja servisa koji će pomoći zaposlenoj ženi, Titograd, januar 1958. godine, dok. br: 7
Fond: RK SSRN CG
3. Zapisnik sa proširenog sastanka Sekretarijata Glavnog odbora Saveza ženskih društava Crne Gore, Titograd, 06. januar 1958. godine, dok. br: 1
Fond: RK SSRN CG
4. Fotografija: fabrika „Jadran“ u Perastu.
5. Fotografija: Fabrika za preradu ribe u Rijeci Crnojevića.

PANO 12

1. Materijali sa proslave petnaestogodišnjice AFŽ-a Crne Gore i godišnjice Skupštine Saveza ženskih društava, Titograd, 1959. godine. Diskusije

Blaža Jovanovića, Dobrile Ojdanić i Lidije Jovanović.

Fond: RK SSRN CG

2. Izvještaj ekipe Glavnog odbora udruženja Saveza ženskih društava Crne Gore koja je obišla nekoliko gradova na sjeveru Crne Gore u kojima postoje udruženja žena. 25.04.1960. godine.
Fond: RK SSRN CG
3. List „Pobjeda“, januar 1960. - Žene Cetinja svečano proslavile 8. mart.
4. Savez ženskih društava Crne Gore upoznaje Udruženja žena da će se povodom proslave Četrdesetogodišnjice Partije tokom cijele godine realizovati niz proslava, dok. br: 4, 20. januar 1959. godine.
Fond: RK SSRN CG
5. „Pobjeda“, avgust 1964. godine, u tekstu „Zašto je malo žena u Savezu komunista“ prenosi reagovanje lista „Oslobođenje“ na ovu temu.
6. Savez ženskih društava Jugoslavije obavještava o razmatranju uvođenja novih zvanja u domaćinskoj struci, jul 1958. godine.
Fond: RK SSRN CG

PANO 13

1. Savez ženskih društava Crne Gore poziva opštinske organizacije ženskih društava da pribave dokumenta i fotografije potrebne za izradu izložbe povodom održavanja Konferencije žena Crne Gore. 21. septembar 1961. godine.
Fond: RK SSRN CG
2. Riječ Latinke Perović, predsjednice Konferencije za društvenu aktivnost žena Jugoslavije na Konferenciji žena oktobra 1961. godine.
Fond: RK SSRN CG
3. Materijal sa održane Konferencije za društvenu aktivnost žena Crne Gore na kojoj je izabrano Predsjedništvo i Nadzorni odbor Konferencije, oktobar 1961. godine u Titogradu.
Fond: RK SSRN CG
4. Saglasnost Saveza ženskih društava Crne Gore za ulazak određenih predstavnica u Savjet emisije Radio Titograda, septembar 1961. godine.
Fond: RK SSRN CG
5. Razgovor druga Tita sa glavnom urednicom lista „Žena danas“ na temu doprinosa žena Jugoslavije u oslobođenju zemlje i izgradnji socijalizma. oktobar 1959. godine
Fond: RK SSRN CG
6. „Pobjeda“, decembar 1960. godine, tekst „Malo podalje od šporeta, šerpe i varjače“, anketa među mladim djevojkama.

PANO 14

1. Imenovanje člana Sekcije za borbu protiv tuberkuloze pri Glavnom odboru Crvenog krsta ispred Republičke konferencije žena Crne Gore, br. 99, april 1963. godine.
Fond: RK SSRN CG
2. Podaci koje je pripremila Konferencija za društvenu aktivnost žena Crne

- Gore kao pokazatelj stečenih kvalifikacija, zaposlenosti po djelatnostima, zaposlenosti po društvenim sektorima, januar 1963. godine
Fond: RK SSRN CG
- Opštinski odbor Socijalističkog saveza radnog naroda Nikšić dostavlja Republičkom odboru za proslavu 20-godišnjice AFŽ-a spisak žena nosilaca „Spomenice 1941.“.
Fond: RK SSRN CG
 - Spisak žena nosilaca „Spomenice 1941.“ sa terena opštine Žabljak, 21.07.1963. godine, br. 71
Fond: RK SSRN CG
 - „Pobjeda“, februar 1963. godine, tekst „Društveni položaj i aktivnost žena“, kao tema Proširene sjednice Glavnog odbora Socijalističkog saveza radnog naroda Crne Gore.

PANO 15

- Na dvadesetogodišnjicu održavanja Prvog kongresa AFŽ-a, kada je Marija Mitrović izabrana za predsjednicu Glavnog odbora, Konferencija za društvenu aktivnost žena Crne Gore joj upućuje pozdrave i zahvalnost za dati doprinos, decembar 1963. godine.
Fond: RK SSRN CG
- Konferencija za društvenu aktivnost žena Crne Gore se obraća Konferenciji žena Plava kako bi se omladinki bez roditelja sa njihovog područja pomoglo da ostvari materijalnu pomoć do završetka školovanja, novembar 1962. godine.
Fond: RK SSRN CG
- Republički odbor za proslavu 20-godišnjice AFŽ-a Jugoslavije povodom jubileja traži od opštinskih odbora SSRN Crne Gore prikupljanje dokumenata i fotografija za izradu izložbe i knjige o učešću žena u NOR-u, br. 6, januar 1963. godine.
Fond: RK SSRN CG
- Formiranje i sastav Republičkog odbora za obilježavanje 20. godišnjice Prve konferencije AFŽ-a održane u Bosanskom Petrovcu, novembar 1963. godine.
Fond: RK SSRN CG
- Odluka Konferencije za društvenu aktivnost žena Crne Gore da se povodom dvadesetogodišnjice obilježavanja Prvog kongresa Antifašističkog fronta žena za Crnu Goru i Boku opredijele sredstva za nabavku televizora Osnovnoj školi „Risto Manojlović“ iz Kolašina, novembar 1963. godine.
Fond: RK SSRN CG
- „Titogradska tribina“, decembar 1963. godine, tekst „Svečano proslavljena dvadesetogodišnjica Prvog kongresa AFŽ-a Crne Gore i Boke“.
- Fotografija opštinske organizacije Predsjedništva SSRN Tivat, 1964. godina

PANO 16

- Sekretarijat Konferencije za društvenu aktivnost žena crne Gore donosi rešenje o izgradnji Spomen obilježja Bošku Buhi, narodnom heroju, Pljev-

lja, 11.10. 1967. godine, br.100.

Fond: RK SSRN CG

- Konferencija za društvenu aktivnost žena Crne Gore obavještava Konferenciju za društvenu aktivnost žena Bosne i Hercegovine o sastavu delegacije na proslavi 25. godišnjice osnivanja AFŽ-a u Bosanskom Petrovcu, novembar 1967. godine.
Fond: RK SSRN CG
- Konferencija za društvenu aktivnost žena obavještava Izvršni komitet Centralnog komiteta Saveza komunista Crne Gore da je Sekretarijat RK SSRN Crne Gore donio odluku da u sastav Konferencije za društvenu aktivnost žena Crne Gore uđe Olga Perović kao predsjednica Konferencije RK SSRN CG, mart 1967. godine.
Fond: RK SSRN CG
- Republička konferencija za društvenu aktivnost žena Crne Gore izvještava sve opštinske konferencije žena da prestaje mandat dosadašnjim članovima Predsjedništva. Danica Milutinović je izabrana za predsjednicu RK SSRN CG, jun 1967. godine.
Fond: RK SSRN CG
- Redakcija časopisa „Praksa“ organizuje diskusiju o pitanjima društvenog položaja žena Crne Gore, te poziva predstavnice Konferencije za društvenu aktivnost žena Crne Gore da se odazovu, maj 1966. godine.
Fond: RK SSRN CG
- Spisak prisutnih na Prvoj sjednici Predsjedništva Konferencije za društvenu aktivnost žena Crne Gore, jun 1966. godine.
Fond: RK SSRN CG
- Kolegijum novinara Radio Titograda poziva Konferenciju za društvenu aktivnost žena Crne Gore na saradnju u realizaciji emisije „Mi u domu i društvu“, oktobar 1965. godine.
Fond: RK SSRN CG
- Fotografije opštinske organizacije SSRN - AFŽ Rožaje, 1964. godina
Fond: RK SSRN CG

PANO 17

- Konferencija za društvenu aktivnost žena Crne Gore dostavlja spisak žena koje će na proslavi 20. godišnjice Prve konferencije AFŽ-a Jugoslavije u Bosanskom Petrovcu predstavljati crnogorsku delegaciju, novembar 1967. godine, br. 158.
Fond: RK SSRN CG
- Organizacioni odbor fonda „Braća Ribar“ upoznaje Konferenciju za društvenu aktivnost žena Crne Gore sa ciljevima organizacije i očekuje podršku pri realizaciji, mart 1967. godine.
Fond: RK SSRN CG
- Na proslavi 25. godišnjice Drugog zasjedanja AVNOJ-a u Jajcu drugarica Dobrila Ojdanić će predstavljati Konferenciju za društvenu aktivnost žena Crne Gore, 16.10. 1968. godine, br. 137.
Fond: RK SSRN CG

4. Konferencija za društvenu aktivnost žena Crne Gore obavještava Skupštinu opštine Titograd o organizacionim promjenama u Konferenciji SSRN Crne Gore te da više nije odvojena kao radna jedinica, april 1968. godine, br. 50
Fond: RK SSRN CG
5. Predsjedništvo Konferencije za društvenu aktivnost žena Crne Gore povodom proslave dvadesetogodišnjice Prvog kongresa AFŽ-a Crne Gore upućuje pozdravni telegram drugu Titu, decembar 1963. godine.
Fond: RK SSRN CG
6. Predsjednik SFRJ, Josip Broz Tito, poziva Predsjedništvo Konferencije za društvenu aktivnost žena Crne Gore da prisustvuje proslavi 25. godišnjice Prve konferencije Antifašističkog fronta žena Jugoslavije u Bosanskom Petrovcu, decembar 1963. godine, br. 299

PANO 18

1. Spisak istaknutih žena društvenog i javnog života Crne Gore koji Konferencija za društvenu aktivnost žena Crne Gore dostavlja Saveznoj konferenciji za društvenu aktivnost žena, januar 1975. godine.
Fond: RK SSRN CG
2. „Pobjeda“, januar 1975. godine objavljuje tekst „Poštovati ličnost djeteta“ u kojem se govori o dobitnici nagrade „Oktoih“, Sofiji Klikovac, prosvetnoj radnici u pretškolskoj ustanovi.
3. Konferencija za društvenu aktivnost žena Crne Gore obavještava o dostavljanju materijala o Međunarodnoj godini žena svim opštinskim organizacijama žena. Tema je - ravnopravnost- razvoj -mir, februar 1975. godine.
Fond: RK SSRN CG
4. Predsjedništvo RK Socijalističkog saveza radnog naroda Crne Gore i Odbor za proslavu 30 godina održavanja Prvog kongresa AFŽ-a Crne Gore organizuju Svečanu sjednicu tim povodom, mart 1974. godine.
Fond: RK SSRN CG
5. Predlog Konferencije za društvenu aktivnost žena Crne Gore da kandidatkinja na Svjetskom kongresu Međunarodne demografske federacije žena u Helsinkiju bude Olga Braičić, mart 1969. godine.
Fond: RK SSRN CG
6. Republička konferencija za pitanja društvenog položaja žena obavještava opštinske konferencije za pitanja žena da će se 1. majska nagrada dodijeliti tridesetorici radnika iz neposredne proizvodnje, januar 1978. godine.
Fond: RK SSRN CG
7. „Pobjeda“, mart 1974. godine, tekst „I u ratu i u miru među prvim boricima revolucije“. Odlikovane žene povodom 30- godišnjice održavanja Prvog kongresa AFŽ-a Crne Gore.
8. Savjet za informisanje Republičke konferencije Socijalističkog saveza radnog naroda Crne Gore i Sekretarijat Konferencije za pitanja društvenog položaja žena organizuju zajedničku Proširenu sjednicu. Tema je tretman žena u sredstvima informisanja i ponovno izlaženje lista „Naša žena“, januar 1978. godine.
Fond: RK SSRN CG
9. Opštinska konferencija Socijalističkog saveza radnog naroda CG- Her-

ceg Novi- obavještava Republičku konferenciju za društvenu aktivnost žena Crne Gore da će se u povodu 50-to godišnjice KPJ držati zbor žena na Lovčenu, jul 1969. godine.
Fond: RK SSRN CG

PANO 19

1. Auto moto društvo „Bečo Lazović“ pod pokroviteljstvom Konferencije za pitanja društvenog položaja žena organizuje Prvi ženski auto reli „8. mart 80“ povodom proslave Dana žena, februar 1980. godine.
Fond: RK SSRN CG
2. Republička konferencija za pitanja društvenog položaja žena obavještava Konferenciju žena Jugoslavije da će dr Ljubica Radović i dalje biti delegat Crne Gore u Komisiji za međunarodne veze i saradnju Konferencije žena Jugoslavije, april 1979. godine.
Fond: RK SSRN CG
3. Konferencija za pitanja društvenog položaja žena Crne Gore obavještava Kulturno prosvjetnu zajednicu Crne Gore da će njen delegat u kulturnoj zajednici biti Tanja Đurović, februar 1980. godine.
Fond: RK SSRN CG
4. „Pobjeda“, mart 1980. godine - „Između ravnopravnosti i tradicije“.
5. Konferencija za pitanja društvenog položaja žena Crne Gore obavještava Saveznu Konferenciju za pitanja društvenog položaja žena da je na 8. martovskom reliju održanom u Titogradu 7.03.1982. godine pročitana poruka žena SFRJ upućena drugom zasijedanju Skupštine Organizacije Ujedinjenih nacija, 8.03.1982. godine.
Fond: RK SSRN CG
6. Konferencija za pitanja društvenog položaja žena Crne Gore razmatrala je na sjednici Sekretarijata Konferencije Nacrt rezolucije Trećeg kongresa samoupravljača Jugoslavije i dala rezime, jun 1981. godine.
Fond: RK SSRN CG
7. „Omladinski pokret“, 1980. godina - tekst „Priznanje najboljoj generaciji“ u kojem se kaže da će program proslave Dana mladosti uveličati 300 učenica iz Nikšića koje su svoje mjesto zaslužile izuzetnim rezultatima u školovanju.

PANO 20

1. Konferencija za pitanja društvenog položaja žena Crne Gore obavještava Saveznu konferenciju za pitanja društvenog položaja žena da će delegaciju Crne Gore na Kongresu Čehoslovačke predvoditi Biserka Prlja Kečević, predsjednica Konferencije žena Crne Gore, mart 1979. godine.
Fond: RK SSRN CG
2. Konferencija za pitanja društvenog položaja žena Crne Gore obavještava Konferenciju za pitanja društvenog položaja žena Jugoslavije da je Olga Perović izabrana za predsjednicu Odbora za proslavu XI Međunarodnog seminara na temu „Žena u odlučivanju društvenim poslovima“, januar 1982. godine.
Fond: RK SSRN CG
3. Omladinski pokret, septembar 1983. godine- tekst“rado idu cure u voj-

- nike" o kasarni „Maršal Tito“ u Titogradu kada su žene prvi put vojnici.
- Opštinska Konferencija za pitanja društvenog položaja žena Herceg Novi obavještava Konferenciju za pitanja društvenog položaja žena Jugoslavije da se u njihovoj opštini organizuje polufinale takmičenja za izbor „Žene Jugoslavije“ i praznik „Mimoze“. Tim povodom pozivaju predsjednika Crne Gore da učestvuje u ovim aktivnostima kao predsjednik žirija za izbor, januar 1978. godine.
Fond: RK SSRN CG
 - Zabilješka o razgovoru sa delegacijom žena SAP Vojvodine kada su razmijenjena iskustva u radu Saveza slijepih Vojvodine i Konferencije saveza slijepih Crne Gore, 1.11. 1980. godine.
Fond: RK SSRN CG
 - Republička Konferencija za pitanja društvenog položaja žena Crne Gore obavještava Republičkog sekretara za rad, zdravstvo i socijalnu politiku, Momčila Vešovića, da će se 28. 09. 1979. godine održati sjednica na kojoj će se razmatrati problematika sprovođenja obaveznih vidova zdravstvene zaštite, 05-11796/1, 17.09. 1979. godine
Fond: RK SSRN CG

PANO 21

- Delegatske novine - zajedničko glasilo Skupštine Jugoslavije i Skupštine SRCG, Nacrt Zakona o braku i porodičnim odnosima, jul 1986. godine.
Fond: RK SSRN CG
- 2.Konferencija za pitanja društvenog položaja žena Crne Gore obavještava o održavanju sjednice Sekretarijata u proširenom sastavu kada će se razmatrati pitanja metoda rada u Konferenciji za pitanja društvenog položaja žena i sprovođenje programa zaštite životnog standarda, septembar 1988. godine.
Fond: RK SSRN CG
- Izveštaj o radu Konferencije za pitanja društvenog položaja žena Crne Gore u 1985. godini
- Republička Konferencija za pitanja društvenog položaja žena Crne Gore traži od Skupštine Crne Gore da uvaži prolongiranje donošenja amandmana Predloga porodičnog zakona, decembar 1988. godine.
Fond: RK SSRN CG
- „Univerzitetska riječ“, 1985. godina, Proslava 8. marta i polaganje cvijeća na spomenik Đine Vrbice, narodnog heroja
- „Univerzitetska riječ“, tekst „Evropski praznik muzike“ razgovor sa selektorkom programa „Dani muzike“, Jelenom - Manjom Radulović, koji se održava u Herceg Novom
- „Univerzitetska riječ“, 1980. godine, Nagrada oslobođenja Titograda dodijeljena Milevi Filipović za knjigu „Radnička klasa i oslobođenje žene“

PANO 22

- Na zahtjev Konferencije za pitanja društvenog položaja žena Crne Gore Sekretarijat za unutrašnje poslove je pripremio Informaciju o zlostavlja-

nju žena i djece u porodici, novembar 1989. godine.

- Fond: RK SSRN CG
- Konferencija za pitanja društvenog položaja žena Crne Gore se obratila Crnogorskom narodnom pozorištu kako bi zajednički osmislili drugačiju proslavu 8. marta - Dana žena, januar 1989. godine.
Fond: RK SSRN CG
 - Republička konferencija Socijalističkog saveza radnog naroda Crne Gore je izdala saopštenje sa proširene sjednice Konferencije za pitanja društvenog položaja žena vezano za politička dešavanja u našoj zemlji, jul 1990. godine.
Fond: RK SSRN CG
 - Na zahtjev profesora marksizma koji protestuju u zgradi DPO Titograd Konferencija za pitanja društvenog položaja žena Crne Gore organizovala je sastanak sa predstavnicima društvenih i političkih struktura Nikšića kako bi pronašli rešenje problema, septembar 1989. godine.
Fond: RK SSRN CG
 - Titogradska tribina, mart 1989. godine. Tekst govori o primjedbama predsjednice Konferencije žena Titograda, Tereze Maslovarić, iznijetim na sjednici održanoj na Dan žena a koje se odnose na slabu zastupljenost žena u svim sferama društva
 - Titogradska tribina, januar 1988. godine. Tekst govori o lošoj materijalnoj situaciji većeg broja porodica usled stečaja nekih radnih organizacija, što komplikuje život i organizaciju žene

PANO 23

- Konferencija za pitanja društvenog položaja žena Crne Gore izvještava Skupštinu SR Crne Gore da je unutar Republičke konferencije došlo do transformacije i formiranja Komisije za društvena pitanja žene i porodice pri Vladi SR Crne Gore, septembar 1990. godine, br: 05-532/1
Fond: RK SSRN CG
- Republička konferencija SSRN Crne Gore donosi Odluku da Konferencija za pitanja društvenog položaja žena Crne Gore nastavlja svoj rad kao samostalan subjekt društvenog organizovanja, septembar 1990. godine.
Fond: RK SSRN CG
- Konferencija RK SSRN za pitanja društvenog položaja žena održala je proširenu sjednicu na kojoj je razmatrajući cjelokupnu situaciju u zemlji, koja postaje višestranačka i opterećena političkim sukobima, konstatovala slabu zastupljenost žena u svim sferama života, a mogle bi puno reći i uraditi, jul 1990. godine.
Fond: RK SSRN CG
- „Pobjeda, 1985. godina, tekst „Drugarica otpravnik“ - najmlađi otpravnik vozova u Crnoj Gori
- Konferencija za pitanja društvenog položaja žena obavještava o prvom sastanku Radne grupe na kojoj će se sagledati metodi rada Konferencije u svijetlu reforme SSRN CG, u čijem okviru je do sada funkcionisala, maj 1989. godine

ISBN 978-9940-588-49-6

9 789940 588496

*„Žena se može
izjednačiti u pravima
s muškarcem jedino u
socijalizmu“*

- Simone de Beauvoir

*„Muž danas u velikoj
većini slučajeva mora da
bude onaj koji privređuje,
hranilac porodice bar kod
posjedničkih klasa, a to mu
daje položaj vlasti, kome
nije potrebno posebno
pravno privilegovanje. On
je u porodici buržuj, žena
predstavlja proletarijat“.*

- Engels

DRŽAVNI ARHIV
Arhivski odsjek za
istoriju radničkog
pokreta Podgorica